

За общата „херменевтика на робството и свободата“ говори и „огнената“ метафорика в двете произведения. Както в миторитуалния сценарий, така и в християнския религиозно-обреден комплекс огньят играе ролята на инициационно изпитание, както и на средство за пречистване и преобразуване. На заплахите, че ако не приеме мохамеданската вяра – ще бъде изгорен на огън, Никола Нови отговаря: *„Труд си правиш само, нечестивце; защо заплашаваш със смърт вечния ми живот? Па ми показваш и огъня; ти и тия, които мърдруват с тебе, ще изгорите във вечния огън, заедно се отрекохте от Христа... Сегашният огън не може да ме разлъчи от любовта на моя Христос и Бог. Аз се надявам, че той ще превърне огъня в хладина, както направи някога с трите момци в пещта, когато превърна пламъка в роса“*. На наративното разгръщане на огнената символика в „Житието“ съответстват Вазовите сгъстени образни сравнения и метафори: *„Оградата беше прилична на пещ“, „задушена, пълна с въздух горец и със дим барутен“, главата е „пламнала в огън“, а Господният храм е обвит с „гъстия дим“*.

Както св. Николай притежава духовна сила да надмогне смъртоносните пламъци на огъня, тъй като безусловно вярва в Христовото всемогъщие, така и перушенските мъже и жени отстояват огнената реторта с някаква мистична, чудодейна сила на родовата воля и християнската вяра. В случая магико-религиозният престиж на героическата жестовост се доказва от „владеееното на огъня“, от готовността да изгориш, но да останеш „отсам“ оградата, в пространството на своето, българското и християнското. На родолюбието и честта.

И отново да се върнем към митопоетичния заряд на образа на *обущаря*. Дали е Николай или Кочо, той обозначава пътешествието „от земята до небето“, от „ужасите на историята“ към спасението и свободата. Обущарят е антропоморфен инвариант на пътя от отсамното към отвъдното. Напускането на земното обаче не означава поражение и примирение спрямо жестокостите на живота. Напротив, напускането на земното означава сила на духа и достолепно отстояване на честта. Обущарят е белязаният посредник между обикновено човешкото и трансцендентното.

Според житийната реторика на Матей Граматик такава е ревността на светците: *„За тях смъртта е като сън, като красота; те преминават от смъртта към живот вечно млад, защото са готови да изпълнят брачния чертог. Какво щяха да кажат за това ония, които треперят от смъртта и живеят постоянно с ниските си страсти“*. Тук реторическото е част от стратегията на убеждаването. Но по-важно е сравнението на смъртта със „сън“. Във Вазовата творба Кочо също замахва да обезглави чедото си „като в някой сън“. Във фолклорната и шаманско-религиозната традиция „сънят“ е равнозначен на временна (мнима) смърт, пътуване в отвъдното, или, с други думи казано, полет към метафизичното. Сънят е небесна сила, божествена информация, „скрижали“, получени от мъртвите. „Сънят“ е проверка за колективната готовност за смърт. Онази доброволно приета смърт, която поставя пред личността и общността въпроса за съпринадлежността по драматичен начин. Защото именно в контекста на непоносимия опит човекът/народът укрепва чувството си за съпринадлежност и солидарност.

Така „Кочо“, от една страна, е Вазовата визия за това, как обикновеният, небелязаният, анонимният човек, единият от многото други в екстремна ситуа-